

Význam vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti

Ivan Noveský AFOG, o. s., FINANČNÍ GRAMOTNOST, o. p. s., COFET, a. s.

Někteří z účastníků dnešního semináře si možná vzpomenou na ty desítky seminářů, workshopů a konferencí k finanční gramotnosti, které jsme od roku 2007 uspořádali, abychom prosadili finanční gramotnost do škol, do úřadů práce, zkrátka do života nás všech. Všichni odborníci – vyjma několika málo excesů typu „jinde jsou na tom hůře, zatím to nemusíme řešit“ – se jednoznačně shodli na nutnosti vzdělávání finanční gramotnosti.

Desítky projektů finanční gramotnosti, které jsme marně podali na různá ministerstva, úřady apod. mohly v těch letech mnoha lidem pomoci a nebojím se říci doslova zachránit rodinu a v nemnoha případech i zdraví a život. Mohly, ale nezachránily. Proč? Protože síla peněz těch, kteří z finanční negramotnosti občanů přímo či nepřímo získávali a stále získávají miliardy, je řádově nesrovnatelně větší než síla pramenící z občanské odpovědnosti všech nás, kteří jsme zde. Možná právě proto stále nemá vzdělávání finanční gramotnosti prioritu, tu prioritu, která mu právem náleží. Možná právě proto vzdělávání finanční gramotnosti nemá dosud zajištěné systémové financování a to ani z evropských fondů, z nichž se již hradilo kdeco.

Pan profesor Karel Engliš, který byl mimo jiné šestkrát ministrem financí a dlouholetým guvernérem Národní banky za první Československé republiky, napsal před více než 80-ti lety v Tatranské Lomnici na Štědrý večer 1930, jako součást Předmluvy k 1. vydání své knihy „Malá finanční věda“ toto:

„V demokracii, která jest postavena na všeobecném hlasovacím právu, jsou všichni občané povoláni ke správě veřejných hospodářství, protože volí své zástupce pro přímou správu těchto hospodářství. Má-li demokracie splniti své historické poslání, potřebuje lidí, nejen takových, kteří při správě veřejných zájmů nemyslí na sebe, nýbrž i takových, kteří veřejnému hospodářství rozumějí. Vládě demokratické působí největší obtíže, že správcové veřejných zájmů nedovedou se při jejich správě povznést nad své zájmy soukromé nad stranické, anebo že prostě nerozumějí problémům, před které jsou postaveni. Obojí demokracii

Seminář k projektu „Dluhové poradenství“ MHMP 1. 12. 2011

diskredituje. A přece není spásy pro národy mimo demokracii. Demokracie vyžaduje tedy charakterů a vzdělání. “

Pan profesor Karel Engliš zřejmě již tehdy viděl současnou dlouhotrvající krizi a devastaci České republiky v oblasti ekonomické, politické i mravní a snažil se nám již tehdy dát návod, jak z této krize...

Proto se musíme zeptat, co vlastně tento stát chce:

Chce mít nespokojené občany v ulicích?

Chce mít ožebračenou předluženou společnost ze zoufalých občanů?

Chce mít občany, kteří již vlastně díky sociálnímu vyloučení občany ani nejsou?

Chce, aby se občané báli chodit po ulicích i ve dne?

Chce, aby se občané báli otevřít dveře s rizikem, že tam bude stát zloděj nebo násilník?

Chce, aby se všichni báli o své domovy, o své děti, o svá vnoučata?

Chce, aby občané měli při každodenní práci vizi žebroty a vybírání popelnic namísto důstojného stáří?

Chce stále zvyšovat daně, poplatky a základní životní náklady?

Chce se stále zadlužovat na úkor příštích generací?

Co chce vlastně tento stát? A co chceme my, kteří jsme zde?

Doufám, že nechceme nic z toho, co je v předchozích příkladech uvedeno. Stát potřebuje finančně a občansky gramotné občany, kteří vědí, znají, umějí, chtějí a nebojí se. Stát by měl chtít občany:

- kteří budou vědět, jak se mají chovat ke svým penězům a jak se mají zabezpečit,
 - kteří umí úspěšně podnikat a nebudou se stydět, že za to mají peníze,
 - kteří vědí co je jejich povinností vůči státu i spoluobčanům,
 - kteří současně budou mít sociální cítění a budou aktivně pomáhat těm, kteří jsou nemocní, měli smůlu, či nějaký handicap,
 - kteří vědí co jaké má stát povinnosti vůči nim i dalším občanům,
 - kteří se nebudou bát zasáhnout a někomu pomoci z obavy aby nebyli okradeni, či následně označeni za viníky,
 - kteří se nebudou bát vymáhat slušnou formou po státu plnění jeho povinností vůči nim i dalším občanům,
 - kteří budou znát a dodržovat zákony a nebudou se ani bát vymáhat dodržování zákonů i po státu,
-

Seminář k projektu „Dluhové poradenství“ MHMP 1. 12. 2011

- kteří si budou sestavovat domácí rozpočty se stejnou vážností a zodpovědností, jako bude sestavovat státní vláda,
- kteří nebudou rezignovat na volby, protože nevěří, že se něco může změnit k lepšímu,
- kteří budou považovat politiku za čestnou službu spoluobčanům a své vlasti a ne za prostředek k rychlému zbohatnutí,
- kteří se nebudou muset stydět, že jsou státní úředníci, kteří budou mít definitivu a budou hájit zákony, zájmy občanů i státu,
- kteří budou moci být hrdí na příslušnost k politické straně a hrdí na její představitele,
- kteří budou vědět, že programy Evropské unie jsou tady proto, aby jim pomohli udržet konkurenceschopnost a ne aby tyto programy byly trvale tunelovány,
- kteří budou hrdí na kulturní dědictví České republiky a na to, že čeština obohatila lidstvo o slovo robot a nebudou se stydět za své politiky a za to, že čeština obohatila lidstvo i o slovo tunneling,
- kteří budou moci být hrdi na to, že jsou občany České republiky a snad i na to, že jsou občany Evropské unie, tedy pokud se nám nerozpadne.

Co je k tomu potřeba?

1) Aby stát a jeho orgány vzaly s plnou vážností systémové vzdělávání finanční gramotnosti za svou věc. Jedná se přece o základní prvek prevence sociálního vyloučení a základní prvek konkurenceschopnosti českých občanů v ČR i v EU – tj. pro získání kvalitního zaměstnání a jeho udržení.

2) Aby část prostředků ESF, která dosud byla mnohdy neefektivně opakovaně vynakládána, byla systémově určena a vynakládána na realizaci systému vzdělávání finanční gramotnosti. Aby na finanční gramotnost nešel jako dosud pouze zanedbatelný zlomek prostředků ESF, přestože finanční gramotnost je jedním ze základních prvků APZ. Finanční prostředky vynakládané v rámci společenské odpovědnosti soukromými subjekty jsou maximálně pouze v řádech milionů či desítek milionů a tedy nedosahují ani zlomku finančních prostředků vynakládaných jinými subjekty na reklamu na rychlé a bezpečné úvěry, půjčky, apod., apod.

3) Aby se začaly vzdělávat plošně - s podmínkou udržení standardní kvality - všechny věkové skupiny obyvatel – počínaje dětmi v MŠ a konče seniory např. v sociálních zařízeních. Mj. i proto vznikla Asociace finanční a občanské gramotnosti, o. s., aby pomohla naplnit, byť pozdě, ale přece motto odborného semináře v Senátu ze dne 5. ledna 2010: „10 milionů finančně gramotných občanů České republiky jako výsledek Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení“. Skutečný problém neexistence komplexního systémového financování vzdělávání finanční gramotnosti není v nezájmu dětí, dospělých a seniorů o vzdělávání. Zájem o vzdělávání – ať již klasické (semináře, workshopy, apod.) , či

Seminář k projektu „Dluhové poradenství“ MHMP 1. 12. 2011

netradičními formami (divadlo, soutěže, apod.), stejně jako o odbornou literaturu (Slabikář finanční gramotnosti, učebnice finanční gramotnosti, apod.) je značný, ale občané stále mají pocit, že toto vzdělání jim stát dluží a nejsou ochotni, a velmi často ani schopni, si vzdělávání finanční gramotnosti uhradit. Nedozírná škoda zmařených kariér, vztahů, v krajních případech i životů těch, kteří mohli dostat pomocí finanční gramotnosti šanci se ubránit, již nastala. Neměli bychom jí však dále zvětšovat a riskovat budoucnost naší společnosti včetně sociální soudržnosti. Neměli bychom riskovat další stamiliony korun zbytečných společenských nákladů plynoucích z finanční negramotnosti, i když náš stát vůbec nezajímá, kolik nás finanční negramotnost stojí. Na rozdíl od Velké Británie, kde si to spočítali a vědí, že finanční negramotnost stojí britské daňové poplatníky více než 2,4 miliardy liber ročně.

4) Aby se začaly systémově vzdělávat všechny sociální skupiny – včetně menšin, včetně malých dětí, včetně nepřízpůsobivých, vězňů, apod. a to speciálně dle cílové skupiny tj. jejich požadavků a možností. V té souvislosti nelze opomenout, že státní správa a kraje z více než 30 projektů FG „ušitých“ na míru cílovým skupinám, které jsme v průběhu posledních 4 let předkládali, schválila pouze 1 projekt – projekt FGDD (Finanční gramotnost pro dětské domovy). Ostatní skupiny (vězni, děti ve školách, drogově závislí, klienti sociálních služeb, apod.) údajně finanční gramotnost nepotřebují. Přitom prevence je, ať se mnohým líbí, či nelíbí, nejefektivnější a nejlepší forma jak zamezit předlužení a následnému sociálnímu vyloučení. Pokud nastanou nepokoje a ty nezbytně přijdou – a v kontextu evropské ekonomické a hospodářské situace - budou umocněny do dnes velmi těžko předvídatelné podoby, pak výrazně zahýbají celým našim politickým i ekonomickým systémem. V tom případě logicky ustoupí relativně levná a velmi účinná prevence akutní potřebě velmi nákladné a velmi nebezpečné represe.

Na začátku jsme se doufám shodli na tom, i proto jsme tady, že chceme finančně a občansky gramotné občany, protože s takovými občany má tento stát větší šanci přežít ve společenství či konkurenci a to nejen v rámci Evropské unie a v krizi. Bez finančně a občansky gramotných občanů může být velmi rychle z České republiky země x-kategorie v Evropské unii a z nás, jejich občanů, mohou být velmi brzy druhořadí občané Evropské unie.

Vím, že jsem vám neřekl nic nového, protože většina důležitých moudrých věcí byla již dávno řečena či napsána. O to hůře, že si o tom můžeme pouze povídat a mnozí z Vás pouze řeší důsledky chybějícího vzdělávání finanční gramotnosti. A všichni víme, že i bez další vlny krize, se situace stále zhoršuje, přibývá předlužených a jak budou postupně „vysychat“ zdroje evropských peněz, bude chybět stále více prostředků na řešení dopadů finanční negramotnosti. Tyto peníze budou chybět Vám, kteří pomáháte předluženým, tj. těm, kteří nedostali šanci formou vzdělávání, protože nám v minulých letech chyběly a stále chybí peníze na jejich vzdělávání ve finanční gramotnosti.

Seminář k projektu „Dluhové poradenství“ MHMP 1. 12. 2011

Možná jsem nazval věci pravými jmény a řekl nahlas to, čeho se mnozí z nás obávají. Pokud však budeme mlčet a stále pouze doufat, že situace se sama zlepší, pak si koledujeme v příštích mnoha letech o opravdu velké problémy a to nejen v oblasti sociální. Rozpad společnosti a nevymahatelnost práva vytvářejí předpoklady pro vznik různých jednoduchých silových řešení. Nechci přítomné zatahovat do historie, ale historií jsem začal a historií skončím. Vzpomeňte si, prosím, na hodiny dějepisu a na to, co v Evropě a pak v celém světě propuklo jako jeden z důsledků krize v 30-tých letech. I proto jsme založili občanské sdružení Asociace finanční a občanské gramotnosti AFOG, které jako ryze odborná platforma – bez jakýchkoliv politických ambicí - má mj. za cíl vytvořit sílu, která nezodpovědné odpovědné odbornými argumenty přinutí konat v oblasti systémového financování vzdělávání finanční gramotnosti, jako základnu prevence předlužení. Nikdy není pozdě.
